

DOĞADA BU AY

Gün ve gecenin yaklaşık aynı uzunlukta olduğu 22 Eylül, sonbahar mevsiminin ilk günü olarak kabul edilir. Oysa sonbaharın geldiğini anlamamız için mutlaka bir takvime gereksinim yok. Çevremize şöyle bir bakmamız yeterli.

Bu güzel ve hareketli mevsim çoktan başladı bile.

Kışa Hazırlık Başladı!

Günler kısaldı, havalar serinledi, yağmurlar başladı. İlkbaharın habercisi kırlangıçlar artık görülmez oldu, leylekler gruplar halinde çoktan göneye gitti, bazı ağaçların yaprakları sararmaya başladı. Tarlalardaysa hasat son sürat devam ediyor, annelerimiz marmelat yapıyor, halıların açıyor, turşu kuruyor. Kısacası sonbahar iyiden iyiye çevremizi sarmış. Hatta bitkiler ve hayvanlar bile çoktan kış için hazırlık yapmaya başlamışlar. Doğadaki güzellikleri keşfetmemiz için en güzel mevsimlerden biri sonbahar. Bu güzellikleri ve kış için yapılan telaşlı hazırlığı birlikte keşfedelim mi?

Mevsimler değiştikçe bitkiler ve hayvanların da davranış ve hareketleri değişir. İlkbahar, bitkilerin büyümeye, dal ve yapraklarını büyütmeye başladığı mevsimdir. Kurbağalar yumurtalarını bırakır. Böcekler, kış uykusundan uya-

nır ve bazıları da kış boyunca içinde kaldıkları yumurtalarından çıkar. Yazın bitkiler var güçleriyle büyümüştür. Çoğu bitki, yazın çiçek açar ve tohum üretir. Hayvanlarsa yazın çok hareketlidir, yavrularını besler ve büyütürler. Kış mevsimindeyse doğal yaşam daha sakin. Sonbahar, kış için yapılan hazırlıkların mevsimidir. Bitkiler, yapraklarda ürettikleri besini depolar. Fındık, ceviz ya da böğürtlen gibi bazı meyveler iyice olgunlaşmış olur. Hayvanların bir kısmı kış uykusu için gerekli besinleri vücutlarında biriktirir. Sincap gibi bazı hayvanlarsa bolca yiyecek toplar ve yuvalarında saklarlar. Kuşların daha sıcak bölgelere göç ettiklerinden zaten söz etmiştik.

Sonbaharda günlerin kısalması, havaların soğuması bitkiler ve hayvanlar için kışa hazırlık yapılması gerektiğinin işareti olur. Hayvanlar ve bitkilerin kış aylarında yaşamlarını sür-

Sonbahar için Birkaç Öneri...

dürebilmek için başvurdukları farklı yöntemler var. Bazı bitkiler, kışa girmeden hemen önce tohumlarını dağıtırlar. Bu tohumlar çoğunlukla fındık, ceviz ya da böğürtlen benzeri küçük, yumuşak meyvelerdir. Bunlar, hayvanlar için kış aylarında yararlanabilecekleri iyi birer besin kaynağıdır. Bazı bitkiler tamamen ölür, bazılarıysa yalnızca yapraklarını döker.

Amerika Kral kelebekleri, sonbaharda binlerce kilometre katederek Orta Amerika'da bulunan bazı vadilere göç eder. Burada yüz binlerce kelebek bir araya gelir ve ağaçların dallarını bir halı gibi kaplarlar. Kışı daha sıcak olan bu bölgede geçirirler.

Fare ve sincaplar çevrede dolaşarak ceviz, fındık gibi kabuklu tohumları toplayıp yuvalarına götürürler. Aynı zamanda kürkleri de uzun ve soğuk kış günlerinde onları korumak üzere kalınlaşır. Suda yaşayan susamuru gibi bazı hayvanların kürkleriye suyu vücutlarından uzak tutmak için yağlanır. Kürkün altında daha yumuşak ve yoğun bir tüy tabakası bulunur. Bu tabaka, havayı tutar ve hayvanları soğuktan korur.

Sonbaharda yağmur yağdıktan hemen sonra, kurbağaların ya da semenderlerin sulakalanlara göçlerine tanık olabilirsiniz. Bu canlılar, kışı geçirecekleri sulakalanlara ulaştıkları zaman kendi-

- * Çiçek soğanı ekebilirsiniz.
- * Mantarları öğrenebilirsiniz.
- * Tohum ve kurumuş yaprak toplayarak resim ya da kolaj yapabilirsiniz.
- * Değişen gökyüzünü gece izleyebilirsiniz.
- * Hayvanların kışa hazırlık yöntemlerini öğrenebilirsiniz.
- * Ormanda bir yürüyüş yapıp yeşilden kıza çalan renk cümbüşünü izleyebilirsiniz.
- * Turşu kurabilirsiniz.
- * Pazara gidip meyve sebzeleri görebilirsiniz.
- * Elma bahçelerini ziyaret edebilirsiniz.
- * Bazı sebze (örneğin, dolmalık biber) ve meyveleri kurutabilirsiniz.
- * İğneyapraklı ağaçların, iç kısımdaki iğneyapraklarını dökmelerini gözleyebilirsiniz.
- * Kışın kuşlara yardım etmek için yem tablası hazırlayabilirsiniz.

lerini toprağa gömerler. Bazılarının vücut sıcaklıkları neredeyse donma noktasına yaklaşır.

Ayılar, sonbaharda yiyebilecekleri kadar çok yemek yerler ve yediklerini vücutlarında depolarlar.

Kış uykusu boyunca enerji gereksinimlerini depoladıkları bu besinlerden karşılar. İlkbaharın ilk günlerinde epeyce aç olarak mağaralarından dışarı çıkarlar.

Alakarga

Kuşlar için sonbahar mevsimi daha az hareketlidir. Birçok göçmen kuş, çoktan güneye doğru hareket etmiş olur. Alakarga gibi bazı kuş türlerini görebilmek içinse sonbahar en iyi zamandır. Onları, ağızlarında meşe palamutlarıyla oradan oraya uçarken izleyebilirsiniz. Kışın yemek üzere, o kadar çok meşe palamudu gömerler ki, bazılarının yerini hatırlayamazlar bile.

Okul Bahçesinde ya da Parkta

Siz de çevrenizdeki bitki ve hayvanların kışı kolayca geçirebilmek için sonbaharda ne gibi hazırlıklar yaptığını araştırın. Bunun için okul bahçesinde ya da parkta sessizce birkaç dakika oturmanız yeterli olabilir. Çevrenizdeki hazırlıkları

Bekliyoruz!

Bize, bitki ve hayvanlarda gördüğünüz, kışa hazırlık olduğunu düşündüğünüz üç yöntemi yazın. Yazılarınızdan bazılarını köşemizde yer vereceğiz.

ı inceleyin, izleyin. Örneğin, sincapların cevizleri topladığını, böceklerin yaprak diplerine topladığını, karıncaların yuvalarına yiyecek taşıdığını gözlemleyebilirsiniz. Gözlemlerinizi mutlaka not alın.

Burcu Meltem Arık
burcu@dogadermegi.org

Kaynaklar:
<http://www.4seasons.org.uk/projects/seasons/record.htm>
WildLife Explorers Dergisi, Eylül-Kasım 2001, İngiltere Kraliyet Kuşları Koruma Derneği